

פרק במה אשה⁽¹⁾

וכן גזרו שלא תצא האשה בדבר החוצץ בטבילה, כי חששו שמא תודמן לה טבילה של מצוה בשבת, שאז היא צריכה להסירם מעליה, ושמא תבוא אחר כך להוליך דבר זה ארבע אמות ברשות הרבים.

וכן גזרו שלא לצאת בדברים שיתכן שיגחכו אנשים עליהם, ויבוא משום כך לשלוף אותם ולהוליכם ברשות הרבים [כגון בסנדל אחד בלבד].

וכן אסרו לצאת בכמה דברים משום מראית העין – כגון במלבושים של אנשי מלחמה.

מתניתין:

במה אשה⁽²⁾ יוצאה בשבת מרשות לרשות, ואין בו לא משום איסור הוצאה ולא גזירה

שנינו במשנה [לקמן עג א] כי הוצאה מרשות לרשות היא אחת מל"ט אבות המלאכות בשבת.

מדאורייתא חייב חטאת רק כאשר הוציא משא כדרך שרגילים לצאת עמו בחול.

מלבושיו של אדם טפלים לו – ולכן על הוצאת בגדיו דרך מלבוש אין איסור הוצאה [ראה רמב"ם פרק י"ח הלכה י"ז].

תכשיטיו של אדם – מדין תורה מותר לצאת בהם, כשהם ענודים עליו כדרך המתקשטים. אלא שגזרו חכמים שלא לצאת בהם בשבת, שמא תשלוף האשה את התכשיט להראותו לחבירתה.

וכן גזרו שלא לצאת בדבר שהוא רפוי על הגוף, ויש חשש שיפול במהרה, ויבא להביאו [בידיו, דרך הוצאה] ארבע אמות ברשות הרבים.

שחוצץ בטבילה. והפני יהושע מוסיף שדיני האשה – רובם הם על תכשיטים והסיבה שוה בכלם, אבל דיני האיש הם מסיבות שונות ומשום קפידא ומשאווי ולכן נשנו בסוף.

ויש עוד סיבה לפי דעת הרבה ראשונים, שהגזירה שלא לצאת עם תכשיטים נאמרה רק בנשים שהן רגילות להראותם לאחרות, אבל תכשיטי אנשים מותר לצאת בהם ויבואר להלן [סב, א], וראה בשו"ע [שא, ט] שהביא מחלוקת בזה. וכתב המלאכת שלמה שאף לדעת האוסרים תכשיטי אנשים, עיקר התקנה היתה מחמת הנשים שהן רגילות להוריד את התכשיטים להראותם לאחרות ולכן נשנו בתחילה דיני תכשיטי אשה.

1. ראה לעיל תחילת פרק במה בהמה מדוע הקדימה המשנה את דיני הבהמה, שהפני יהושע מפרש משום שהחיוב לדאוג שלא תצא הבהמה לרשות הרבים באיסור הוא חיוב מערב שבת, ואיסורי אשה הם בשבת עצמה. והשפת אמת פירש משום שעיקר איסורי יציאת בהמה הם איסור תורה. וראה במלאכת שלמה [תחילת פ"ה] ובתפארת ישראל [כאן] ביאורים נוספים.

2. הסיבה שהמשנה פתחה בדיני אשה ולא בדיני האיש ששנינו להלן [ס, א] במשנה, מפני שבאשה יש גזירה נוספת [על האיש] משום טבילה של מצוה, שאסור לצאת בכל דבר

דרבנן, ובמה אינה יוצאה, משום שגזרו רבנן שמא תבוא לידי איסור הוצאה?

לא תצא אישה, לא בחוטי צמר הקשורים בראשה⁽³⁾, ולא בחוטי פשתן הקשורים בראשה, ולא ברצועות עבראשה, אף על גב

שהם אינן משאות. לפי שגזרו רבנן עליהם משום שבשעת טבילה הם חוצצים, ושמא תורידם האשה קודם הטבילה, ותבוא לידי מלאכת הוצאה.

ולא תטבול בהן בחוטי צמר ופשתן

3. רש"י מפרש החוטים קלועים בשערותיה, אבל התוספות והרא"ש חולקים וכתבו שאם הם קלועים אין חשש שתתירם ותטלטלם משום שאסור לסתור בשבת קליעת שערות, ואם תצטרך לטבול היא תתיר את קליעת ראשה מערב שבת. והסיבה שאסור לסתור קליעת שערות היא משום שזה נחשב כסותר בנין, וכשם שאסרו לקלוע שערות משום בונה [להלן צה, א] כך המתיר קליעה נחשב כסותר. ומהרשב"א והריטב"א נראה שהם סוברים שאיסור זה הוא מדאורייתא. וכן פסקו הטור ושו"ע, [שג, כו]. ולדעת הראשונים הנ"ל מותר לצאת בחוטים קלועים בתוך השערות, ולדעת רש"י אסור, והשו"ע [שג, א] הביא שתי דיעות אלו, ובכל זאת פסק שאסור לסתור שערות קלועות [שם, כו]. וכתבו האחורונים שאפשר שגם רש"י מודה שאסור לסתור קליעה ובכל זאת יש חשש שהיא תתיר את הקליעה באופן המותר והיא עלולה לטלטל את החוטים באיסור, ולכן אסור לה לצאת בחוטים קלועים, ונאמרו כמה דרכים ליישב מדוע גזרו לדעת רש"י.

הב"ח והמגן אברהם [שג, ג] תירצו שהחשש הוא שתצטרך לטבול בשבת ואז היא "תרפה" את הקליעה [ולא "תסתור" אותה לגמרי] כדי שלא תחצוץ, ואז היא עלולה להוציא את החוטים ולטלטלם. והמחצית השקל הוסיף שאפילו בקליעה רפויה החוטים הם חציצה ותצטרך להוציאם.

והט"ז [שם] תירץ, שלצורך טבילת מצוה היא יכולה להתיר קליעה על ידי נכרית, שהוא

שבות [אמירה לנכרי] דשבות [סתירת קליעה] לצורך מצות טבילה, ומותר. וכתב הפרי מגדים שהתוספות לא סוברים כתירוץ זה לשיטתם — שלא הותר שבות דשבות לצורך מצוה, שיש בזה מחלוקת הפוסקים, הובאו בטור סימן שז. והגר"א [בביאורו שם] מתרץ שהחשש הוא שלצורך טבילה היא "תרפה" את הקליעה מערב שבת, וקליעה רפויה מותר לסתור [לגמרי] בשבת ואז היא עלולה לטלטל את החוטים.

אולם האור זרוע [שבת, ב, פד] כתב שרש"י סובר שבאמת מותר לסתור בשבת קליעת שערות, והסיבה לכך משום שאיסור קליעה הוא רק מדרבנן ולכן הסותרה אינו סותר על מנת לבנות, שהרי אין הקליעה בנין ממש אלא נראה כבונה. והפני יהושע כתב כן ומסיבה אחרת, משום שמבואר להלן [צה, א] שהאיסור הוא דוקא כשהקליעה על ידי חבירתה שאז נעשית הקליעה כמעשה אומן ונראית כבנין, ולכן כסותרת את הקליעה בעצמה אינה נחשבת כסותר. [דבריו תמוהים שהרי כל סותר הוא הורס ואינו מעשה אומן, ורק בבונה שייך חילוק כזה]. וראה רש"ש ורבי אלעזר משה הורביץ שכתבו תירוץ נוסף על רש"י.

ויבאר להלן שיש עוד מחלוקת הנובעת מהמחלוקת הנ"ל איך לפרש את החוטים במשנה — אם הם קלועים או קשורים על השערות, איך הדין לגבי חציצה בטבילה בחוטים קלועים בתוך השערות — אם מועיל להרפות את הקליעה, או שצריך דוקא לסתור אותה לגמרי.

וברצועות שבראשה **עד שתתרכב**, כדי שיכנסו המים ביניהם לשערותיה(4).

חיישינן, שהרי לא תגלה את שערה ברשות הרבים(5).

ולא תצא האישה **בטוטפת** — שהוא כמין ציץ המגיע מאוזן לאוזן, ולא **בסרביטין** — שהוא כמין ציץ, ומצדדיו יורדים הקצוות על הלחיים, בזמן שאינן תפורין. שאנו חוששים שמא תשלוף אותם מראשה כדי להראותם לחבירתה, ותוליכם ארבע אמות ברשות הרבים. אבל בתפורים יחד עם השבכה לא

ולא תצא בכבול שהוא כיפה של צמר לרשות הרבים. אבל לחצר שאינה מעורבת התירו בכבול [בלבד], כדי שתהיה מקושטת ולא תתגנה על בעלה(6).

ולא תצא בעיר של זהב, שהוא תכשיט עגול ומציירין בו דוגמת עיר, ומחברים אותו

4. רש"י. ופירש הפרי מגדים [שג, א] שהכונה היא שתרפה את החוטים, אבל הב"ח [שם] הבין ברש"י שתרפה את הקליעה שבשערות.

ומבאר הפרי מגדים, שלהלן במשנה [סד, ב] אמרינן שיוצאה אשה בחוטי שער ופירש רש"י שהם קלועים בתוך השער, וכאן אסרו לצאת ולטבול בחוטי צמר עד שתרפם, והיינו שחוטי צמר חוצצים בטבילה כשהם מהודקים ואם הם רפויים אינם חציצה, וחוטי שער אפילו כשהם מהודקים אינם חוצצים ולכן אשה יכולה לצאת בהם בשבת.

ולדעת התוספות והרא"ש הנ"ל שמדובר במשנה בחוטים קשורים מעל השערות, אם כן חוטים הקלועים בתוך השערות חוצצים ואפילו חוטי שער, ומותר לצאת בהן בשבת ואין חשש שתטלטלם משום שאסור לסתור קליעה בשבת. וחוטים הקשורים על השער — בחוטי צמר צריך להרפות את הקשר וחוטי שער אינם חוצצים. וכתב שמהשו"ע ביו"ד [קצח, ב] משמע שאם השער קלוע אין צריך לסתור את הקליעה לטבילה וכדעת רש"י, ולדעת הרא"ש ותוספות צריך לסתור את הקליעה, [ובלאו הכי צריך לסתור כדי לקיים תקנת חפיפה].

ויש עוד חילוק לדינא בין הפירושים במשנה, שלדעת רש"י מבואר במשנה שחוטים הקלועים בתוך השערות מספיק להרפות אותם ואז אינם

חוצצים, אבל לדעת תוספות והרא"ש רק כשהם קשורים על השער מועיל רפיון ואם הם קלועים בתוכו לא יועיל רפיון, וכך פסק השו"ע ביו"ד [שם].

והעיר בבואור הגר"א [שג, א] שהשו"ע לגבי שבת הביא את שתי הדיעות אם מותר לצאת בחוטים קלועים, וביו"ד [קצח, ס] פסק לגבי טבילה שאם החוטים קלועים לא מועיל רפיון כדעת התוספות ולא הביא את דעת רש"י.

5. רש"י. וכתב הרמ"א [שג, ב] שבתולה שאינה אסורה בגילוי הראש, אסור לה לצאת גם אם הם תפורים בסבכה משום שיש לחשוש שתורידם עם הסבכה ותטלטלם.

6. רש"י. וכך מבואר בגמרא להלן סד, ב. ושאר תכשיטים אסרו אפילו בחצר שמא תצא בהם לרשות הרבים. ורש"י לא כתב חילוק בין אם החצר מעורבת או אינה מעורבת.

אך נחלקו בדין זה הפוסקים: יש שסוברים ששאר תכשיטים אסורים אפילו בבית וכל שכן בחצר מעורבת שמא תצא בהם לרשות הרבים, ויש אומרים שבחצר לא אסרו כלל ואפילו שאר תכשיטים ואפילו כשהחצר אינה מעורבת, ויש שסוברים שחצר שאינה מעורבת דינה כרשות הרבים ואסור לצאת בה בתכשיטים, חוץ מכבול

ולא במחט שאינה נקובה, שאף על פי שהיא תכשיט גזרו עליה [וכשהיא נקובה אין זה תכשיט אלא משא, וחייבת מדאורייתא אם יצאה בה].

ובכל אלו האמורים במתניתין — אם יצאת בהן אינה חייבת חטאת, שהרי איסור הוצאתם הוא רק מדרבנן⁽⁸⁾.

גמרא:

שנינו במשנה שלא תטבול האשה לטהרתה עד שתרפה את קשרי הרצועות שבראשה.

למלוש בחיבור שאינו גמור. כי חששו שמא תבוא לשלוף אותו⁽⁷⁾.

ולא בקטלא, שהוא בגד חשוב הנמצא כנגד לבה כדי למנוע את נפילת האוכל על צווארה, מפני חשושים שמא תשלוף אותו.

ולא בנזמים [שבאפה] שדרכה לשלוף אותם.

ולא בטבעת שאין עליה חותם. ואף שהיא תכשיט גזרו שמא תבוא לשלוף אותה [וכשיש עליה חותם היא אינה תכשיט, וחייבת מדאורייתא אם יצאה בה].

האוסרים גם בחצר שאינה מעורבת אסור. אך יש אומרים שאף שאסרו גם בחצר, זה דוקא כשיש רשות הרבים אבל כשאין רשות הרבים בכלל, מותר לגמרי. כך מבואר בבית יוסף, וכך פירש המשנה ברורה [שג, סב] את השו"ע.

והסיבה שאין היום רשות הרבים כתב בעל התרומות משום שצריך שיעברו בה ס' ריבוא, ותמהו הרמב"ן והר"ן היכן מצינו מקור לכך? וראה בשו"ע [שמה, ז] שתי הדיעות מהו רשות הרבים. ועדיין קשה שיש עיירות גדולות שיש בהם רשות הרבים לכל הדיעות ואיך נשים מתקשות בעיר גדולה? ועוד שאנו נוקטים להלכה שאם הרשות הרבים רחב ט'ז אמה אסור כדין רשות הרבים?

והרמ"א [שג, יח] הביא היתר נוסף, משום שבזמנינו אין רגילות הנשים להוריד את התכשיטים להראות לאחרות, ובטל טעם הגזירה. והחילוק מזמן המשנה משום שבזמננו ענדו את התכשיטים רק בשבת, והערוך השולחן הוסיף שבזמננו הנשים כמעט שלא יצאו מחוץ לבית. וכל היתרים אלו הם על תכשיטים אבל מה שאסרו מצד משא ובזיון, אסור גם בזמן הזה. [והביאור הלכה תמה אם בטלו איסורי חכמים

ופאה נכרית שהתירו כדי שלא תתגנה על בעלה, ובחצר מעורבת דינה כבית ומותרת בכל התכשיטים. והובאו כל השיטות בשו"ע [שג, יח] וראה ביאור הלכה שם. ויבואר בדף סד, ב.

7. רש"י. וכביאור הרא"ש בדבריו [בסימן ד] ומשמע שכונתו לסיכה בצורת עיר. והתוספות להלן [נט, א] ועוד ראשונים פירשו שהכונה היא לעטרה בצורת עיר. והמחלוקת היא בגזירת חכמים [סוטה מט, ב] שאסרו עטרות כלות — שרש"י סובר שאסרו לכל הנשים והמשנה מדברת על סיכה, והתוספות סוברים שאסרו רק לכלות ושאר נשים מותרות בעטרה, ועל זה מדברת המשנה כאן.

8. הראשונים הקשו מדוע בזמנינו נוהגות נשים לצאת עם תכשיטים והרי אסרו זאת חכמים? והטור הביא בעל התרומות שכתב שהגזירה נאמרה רק כשיש רשות הרבים אבל היום שאין רשות הרבים מותר, והתוספות להלן [סד, ב] כתבו טעם זה אלא שהוסיפו שהיתר זה מועיל רק לפי הסוברים שבחצר לא אסרו לכן בזמן הזה כל מקום דינו כמו בחצר, אבל לפי

בחוטי פשתן — מפני שאמרו חכמים שאפילו בחול שלא תטבול בהן עד שתרכם כדי שיכנסו המים ביניהם לשער⁽⁹⁾.

וכיון דביום חול לא תטבול בהן עד שתרכם, משום כך בשבת לא תצא בהן, מחשש דילמא מתרמי לה טבילה של מצוה ושריא להו, ותתירם לצורך הטבילה⁽¹⁰⁾, ואתי ותבוא לאתויינהו להולכיכם ארבע אמות

והוינן בה: טבילה האמורה במשנה — מאן דבר מי הזכיר את שמה של טבילה אצל הלכות שבת? והיינו, לשם מה נאמרו במשנתנו העוסקת בהלכות הוצאה גם הלכות טבילה.

אמר רב נחמן בר יצחק אמר רבה בר אבהו: מה טעם קאמר במתניתין. מה טעם גזרו רבנן שלא תצא אישה בשבת לא בחוטי צמר ולא

יש בו חציצה אין מועיל לה טבילה אף שהשער הוא מיעוט הגוף. והובאה מחלוקת בזה בבית יוסף, [קצח] וראה עוד להלן.

10. והקשו התוספות אם כן נחשוש בכל בגד שמא תטלטלנו שהרי צריכה לפשטו בשעת טבילה? ותירצו שבבגדים שהם עיקר מלבוש לא חששו משום שלא תלך בלי מלבוש ומיד לאחר הטבילה היא תלבש אותו, ורק על דברים קטנים שלפעמים נושאים אותם ביד חששו שתטלטלם. ודנו האחרונים על לבישת משקפיים האם זה נכלל בגזירה שלא לצאת בדבר שהוא עלול להורידו ולטלטלו בידו, [ראה שמירת שבת כהלכתה יח, הערה מח] ובמנחת שלמה [ב], לה, כא] רצה השואל לדמות משקפיים לעיקר מלבוש שמבואר בתוספות [הנ"ל] שלא אסרו אותו, והשיב לו שסברת התוספות היא משום שאין דרך לפשוט מלבוש ברשות הרבים אבל משקפיים דבר מצוי הוא שמורידו בשעת גשמים וכדומה.

והשו"ע [שא, יד] מתיר לצאת עם בגד שעשוי רק כדי להגן על בגדיו מטינוף, והרמ"א מוסיף שמותר לצאת עם בגד מיוחד להגן מהגשם וכן כובע גשם, כיון שהוא דרך לבישה. וכתב המשנה ברורה [שם נה] שההיתר הוא רק במלבוש וכדרך לבישה, אבל לכסות את הכובע בניילון אסור. והשו"ע [שם, לז] מביא שתי דיעות אם מותר לצאת בשבת עם כפפות —

משום שאין בזמנינו רשות הרבים, אם כן נתקע בשופר וניטול לולב בשבת שבטלה גזירת חכמים]

אמנם הרמ"א וכמה פוסקים נקטו שבאמת יש כיום איסור דרבנן על תכשיטים, אלא שנהגו בטעות היתר — ומוטב שיהו שוגגות ואל יהו מזידות, וכמו שאמרו חכמים על איסור דרבנן שלא ימחו במי שנהג היתר, ראה שו"ע או"ח [תרח]. ופרטי הדינים בזה הובאו לעיל נד, ב.

9. מהתורה חציצה לטבילה היא בשני תנאים: שהחציצה היא ברוב הגוף ושהיא דבר שמקפידים עליו שלא יהא על גופה. [ויש מחלוקת אם ההקפדה היא לפי מנהג רוב העולם או לפי הטובל בעצמו]. ומדרבנן אסרו חציצה ברוב הגוף גם אם אינו מקפיד, וכן במקפיד על החציצה אפילו במיעוט הגוף. וחוטים בשער לכאורה אינם רוב הגוף וגם אינה מקפדת עליהם שהרי דרכה לצאת בהם לרשות הרבים, ומיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ אפילו מדרבנן ואם כן מדוע היא צריכה להתיר את החוטים?

ונאמרו בביאור הענין שתי דיעות, יש אומרים שאם מקפידים על החציצה בשעת רחיצה וטבילה היא חוצצת, ונחשב למקפיד אף שרגילים ללכת עם החוטים ברשות הרבים. וכך הוא לשון הטור ושו"ע, וכמבואר בט"ז יו"ד [קצח, ה]. ויש אומרים שחציצה בשער נמדדת בפני עצמה לענין רוב ומיעוט, ואם רוב השער

ברשות הרבים⁽¹¹⁾.

מתמעטת כאשר האריג על שערן, ולכל אינן חוצצות.

והוינן בה: **מאי איכא בין הך לישנא קמא ובין הך לישנא** בתרא בדברי רב הונא בריה דרב יהושע?

ומשנינן: **איכא בינייהו החילוק בין שני הלשונות הוא באופן דטניפן**, שאותן שרשרות נטנפו בטיט⁽¹³⁾.

לחך לישנא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע **כל שהוא אריג לא גזרו רבנן לצאת בו בשבת**, שאינו חוצץ בטבילה — הני חוטינן שנטנפו נמי ארוג הן, ואינן חוצצות מפני הטבילה כיון שאינן מהודקות לגופה, ומותר לצאת בהן בשבת.

ולחך לישנא דאמרת שמותר לצאת בשבת בשרשרות משום קפידא, שאין הנשים מקפידות לרחוץ בהן, באלו כיון דטניפו השרשרות — מקפיד קפידא עליהו הנשים כדי שלא יתלכלך בשרן אחר הרחיצה. ודרכן להסירן לפני הטבילה, ואסור לצאת בהן

בעא מיניה רב כהנא מרב: תיכי חלילתא, שרשרות של חוטים חלולות⁽¹²⁾ ועגולות שקולעות בהן הנשים שערן — מאי, מהו לצאת בהם בשבת? האם הם חציצה לטבול בהם ולכן גזרו עליהם רבנן שלא לצאת בהם, או שאינם נחשבות חציצה?

אמר ליה: אריג קאמרת? מותר לצאת בו בשבת! משום דכל שהוא אריג לא גזרו בו רבנן שלא לצאת בו בשבת, משום שאינו חוצץ לענין טבילה, היות ואי אפשר להדק אותו.

איתמר נמי, אמר רב הונא בריה דרבי יהושע: כל שהוא אריג — לא גזרו בו רבנן.

ואיכא דאמרי: אמר רב הונא בריה דרב יהושע: חזינא לאחותי, לאחותי, שבזמן שהיו רחצות בחמין לא היו מסירות מראשן את השרשרות העשויות מאריג, משום דלא קפדן עלייהו. שאין האריג מונע מהמים לבוא על כל שערן, והנאת רחיצתן אינה

אינו חוצץ, וכך פסק השו"ע [שם, ג]. ותמה הש"ך [שם, ה] שבאו"ח [שג, א] לגבי הוצאה בשבת הזכיר השו"ע רק "אריג" ולא כתב שיהא "חלול", וכן הקשה המגן אברהם שג, ד.

13. רש"י. והרא"ש הביא פירוש נוסף, שהחוטים מוזהבים ומקפידה להורידם בשעת טבילה כדי שלא יטנפו החוטים מהמים. והטור ושו"ע [יו"ד קצח, ד] פסקו את שני הפירושים להלכה שהם חוצצים לטבילה, והרמ"א הביא את שני הפירושים לגבי איסור הוצאה בשבת. וראה שער הציון [שג, ד].

האם מועיל מה שהוא דרך לבישה או שיש לחוש שירידם ויטלטלם. ראה משנה ברורה [שם, קמא].

11. וכתב המשנה ברורה [שג, ב] שאסרו אפילו לבתולה וזקינה שאינן טובלות, משום לא פלוג רבנן בגזירות. וראה רש"י ורבי אלעזר משה הורביץ שפירשו את הגזירה משום טבילה לטהרות, ולא רק משום טבילת נדה.

12. רש"י. אך להלן הגמרא מדגישה רק "אריג" כסיבה לכך שאינו חוצץ, והטור ביו"ד [קצח] הביא את דעת הראב"ד שדוקא אריג וחלול

בשבת גזירה שמא תסיר אותם האשה מעליה קודם הטבילה⁽¹⁴⁾.

תנן התם במסכת מקוואות: ואלו חוצצין באדם הטובל: חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הכנות.

רבי יהודה אומר: חוטין של צמר וחוטין של שער [העשויין משער] — אין חוצצין, מפני שהמים באים בהן, היות והם אינם מהודקים על השער⁽¹⁵⁾.

אמר רב הונא: וכולן, לא רק רצועות, אלא

השער?

והפרישה כתב שרבותיו של רש"י אוסרים מדרבנן חציצה שאינה מונעת את המים, משום שהאשה תמנע מלטבול כראוי מחשש טינוף החציצה, או מסיבה אחרת שמחמתה היא מקפידה על החציצה. ותמהו הסדרי טהרה [קצח, יג] והמשנה אחרונה [מקואות ט, א] הרי ההלכה היא שטבעות וצמידים רפויים אינם חוצצים [קצח, כג], וכן אם טבלה בכגדיה מותרת [שם, מו]? ותירצו שאסרו רק חציצה שהוא מקפיד עליה מצד הטבילה עצמה — שהמים גורמים לקפידא, ומדובר [בסעיף מו] כשטובלת בכגדים שאינה מקפידה אם ירטבו. וכתב הפתחי תשובה [קצח, כ] שמשמע מהסדרי טהרה שהוא סובר שחציצה בדבר שהמים באים בתוכו היא דוקא כשמקפיד, אבל אם אינו מקפיד אפילו ברובו אינו חוצץ. ותמה מה החילוק וכקושיית רבי עקיבא איגר הנ"ל. ובאמת לפי הטעם שכתב הפרישה מסתבר שאסרו רק בחציצה שמקפידה עליה. והזכר יצחק [סא] מפרש שרבותיו של רש"י סוברים שדרשינן מ"ורחץ את בשרו במים" למעט חציצה, שכל מה שמקפיד עליו בשעת רחיצה במים חוצץ ולא נחשב רחיצת בשרו, אבל מה שלא מקפיד עליו ברחיצה חוצץ רק אם הוא מונע את המים מלבא על בשרו [ואפילו אם הוא על רוב גופו אם המים נכנסים בתוכו אינו חוצץ].

15. וצריך ביאור במה נחלקו רבנן ורבי יהודה? ומבאר בחידושי הר"ן שרבי יהודה סובר שצמר

14. רש"י. ובשם רבותיו כתב, שכיון שמקפידה עליהם הם חוצצים לטבילה. ותמה רש"י הרי המים נכנסים בתוכם ומדוע נחשב לחציצה? ואם נאמר שכל מה שמקפיד עליו חוצץ לטבילה אף כשהמים באים בתוכו, אם כן איך הלשון הראשון מתיר כל אריג וכי הוא חולק על הלכה למשה מסיני שכל דבר שמקפיד עליו חוצץ?

ותירץ הבית יוסף [י"ד, קצח] שלדעת רבותיו של רש"י המחלוקת בין שתי הלשונות בגמרא היא — האם ההלכה שדבר שמקפיד עליו חוצץ נאמרה דוקא כשהחציצה מונעת את המים מלבא על הגוף, או שכל דבר שמקפיד עליו חוצץ אף שאינו מונע את נגיעת המים בגופו. ועוד תירץ שחוטים מטונפים ומוזהבים חוצצים משום שהטינוף והציפוי מונע את המים להכנס, יותר מאריג. ופסקו הטור והרמ"א [שם, ד] שחוטים מטונפים ומוזהבים חוצצים בטבילה. אלא שהבית יוסף הקשה מדוע רש"י פירש את דברי רבותיו שטינופן נחשב "רובו ומקפיד", והרי אם הטינוף גורם שהאריג יחצוץ, תיאסר גם אריג במיעוט שהרי במיעוט המקפיד אסורה חציצה מדרבנן? [ובאמת הריטב"א הביא דיעה זו וכתב שהוא מיעוט המקפיד] ורבי עקיבא איגר תמה אם נאמר שדבר שהוא מקפיד עליו חוצץ אפילו כשהמים באין בו [כרבותיו של רש"י, וכמו שפסקו הטור והרמ"א] אם כן גם כשאינו מקפיד אם החציצה היא ברובו ובאין בה המים יאסר כמו במיעוט המקפיד, ומדוע חוטים ואריג ברוב השערות אינו חוצץ? ותמה גם על רש"י עצמו מדוע הקשה מלשון ראשון, ולא הקשה שגם לפי הלשון השני יאסר אריג ברוב

כי, **השתא**, צמר רך, הקשור על גבי השער [שהוא] קשה, הרי הוא חוצץ בטבילה.

צמר רך, הקשור על גבי הצואר שהוא רך — **מיבעיא** למימר שהוא חוצץ?! הרי ודאי על גבי מקום רך החוט מהודק יותר, ופשיטא שחוצץ⁽¹⁷⁾.

ואלא שמא נפרש שרב הונא בא למעוטי דחוטי פשתן הקשים הקשורים על גבי הצואר, ולומר שאינם חוצצים.

גם זה לא יתכן.

כי **השתא** פשתן, שהוא קשה, הקשור על גבי השער, שהוא קשה, אמרת שחוצץ. חוט פשתן הקשה הנקשר על גבי הצואר, שהוא רך — **מיבעיא** למימר שיחוצץ!?

כל החוטים האמורים במשנתנו שחוצצים, הם דוקא חוטים הקשורים בראשי הבנות, שדוקא בהם שנינו שהם חוצצים.

מתקיף לה רב יוסף: למעוטי מאי אמר רב הונא שמדובר דוקא בחוטים הקשורים בראשי הבנות? (16)

אילימא שהוא בא למעוטי חוטי דצואר, שכאשר קושרים את החוטים בצואר הם לא חוצצים.

ודמאי? אילו חוטים שבצואר הוא בא למעט?

אילימא למעוטי חוטי דצמר, ולומר שאינם חוצצים בקשירתם בצואר אלא רק כאשר הם קשורים בשער הראש.

לא יתכן לומר כך.

17. והקשה הריטב"א, אם רך על גבי רך יותר חוצץ, אם כן, נפרש שרב הונא מדבר לפי רב יהודה שאומר שחוטי צמר אינם חוצצים, ועל זה אמר רב הונא שבצואר הם כן חוצצים? ותירץ, שמסתבר לומר שרב הונא מדבר לפי רבנן, וכן מדויק בלשונו: וכולם בראשי הבנות, שנקט את לשון רבנן במשנה, ואמר שבראשי הבנות שאמרו רבנן, הכונה לכל מה שהזכירו במשנה [גם על חוטים].

והשפת אמת מתרץ לפי פירושו [הנ"ל בשם הר"ן] שרבי יהודה סובר שחוטי צמר אינם חוצצים משום שהמים שבתוכם נחשבים למי טבילה, אם כן לדבריו אין לחלק בין בראש או בצואר ובכל מקום אינם חוצצים משום שהם סופגים מים. וחילוקי הגמרא בין רך וקשה הם רק לפי רבנן שהחציצה תלויה בהידוק החציצה לגוף.

נספג בו מים ואינו חוצץ משום שהמים הספוגים מועילים לטבילה, ורבנן סוברים שהמים שבחוטי הצמר לא נחשבים כמי טבילה. [וכעין זה פירש המשנה אחרונה במשנה במקואות ט, ח].

אך השפת אמת הוכיח מהתוספות שלא פירשו כך את המחלוקת, והריטב"א ותוספות הרא"ש פירשו שנחלקו בהידוק של קשה על גבי קשה באיזה אופן הוא חוצץ. וראה להלן.

16. והקשו התוספות מנין לנו שהוא בא למעט, הרי אפשר לומר שהוא בא לרבות שאפילו בראש חוטי צמר חוצצים ואף שהם רך על גבי קשה? ותירצו שאין בכך חידוש שבפשטות המשנה אומרת שחוצצים בכל מקום בגוף. והר"ן תירץ, שאם כן היה רב הונא צריך לומר שכולם חוצצים בכל מקום, ומלשונו משמע שבא למעט שדוקא בראשי הבנות חוצצים.

אלא⁽¹⁸⁾, אמר רב יוסף: היינו טעמא דרב הונא שהקיל לומר בחוטים שבצוארה שאינן חוצצים – לפי שאין אישה חונקת את עצמה, אלא דרכה לקשור את החוטים שבצוארה שיהו רופפים.

איתיביה אביי לרב יוסף: שנינו בברייתא:

הבנות יוצאות בשבת בחוטין שבאזניהן, שנותנות שם שלא יסתם הנקב, משום שאין דרכן להסיר אותם אפילו בשעת טבילה.

אבל לא יוצאות בחבקיין רצועות שבצואריהן.

ואי אמרת אין אישה חונקת את עצמה קשה חבקיין שבצואריהן אמאי לא יוצאות בהן? והלא אינן חוצצות, כי דרכן שלא להדק בצואר?

אמר רבינא: הכא בברייתא, בקטלא עסקינן ב-ת רצועות של בגד חשוב שנמצא כנגד לבה שלא יפול האוכל על בגדיה, והיו הרצועות קשורות מסביב לצואר, ודרך הוא דאישה חונקת את עצמה בקשירת רצועות אלו משום דניחא לה שתראה כבעלת בשר, ואין הרצועה מזיקתה משום שהיא חלקה ורחבה⁽¹⁹⁾.

18. התוספות העירו על לשון "אלא" שבדרך כלל מורה שהגמרא חוזרת בה מהדין הקודם וכאן הרי רק תירצו קושיא, ופירשו שרב יוסף הוא המקשה וכשהוא עצמו תירץ אמרו לשון אלא.

והריטב"א פירש שסברה הגמרא שבצואר אינו חוצץ מפני שהוא יותר רך, והגמרא חוזרת בה שרכות הצואר היא יותר סיבה שיחצוץ "אלא" הסיבה היא מפני שאין דרך להדק חוט בצואר. והשפת אמת מוסיף שמתחילה למדנו שגם אם תהדק חוט בצואר הוא לא חוצץ, ודוחה הגמרא שבאמת אם היא תחנוק את עצמה החוט יחצוץ, ורק משום שאין דרך אשה לחנוק את עצמה לכן אינו חוצץ.

19. והקשו התוספות שמבואר שקטלא אסור מפני שהוא חוצץ בטבילה, ומהסדר במשנתנו משמע שהוא אסור משום תכשיט שמא תראה אותו לחבירתה ותטלטלנו, [שמתחילה נמנו החציצות ובסיפא נמנו תכשיטים, וקטלא נכתב בסיפא] ומדוע לא אסרה אותו המשנה משום חציצה?

ותירצו שאפשר ללבוש אותו בשתי צורות, או

מהודק וקשור לצוארה או רפוי ולנוי בעלמא, והמשנה מדברת כשהוא רפוי ולובשת אותו כתכשיט ואז אינו חוצץ והאשה עלולה להורידו ברשות הרבים, והברייתא מדברת כשהוא קשור ומהודק ואז אין חשש שתורידנו ברשות הרבים משום שמתרחה היא כדי שתיראה כבעלת בשר ואין לאסרו כמו תכשיט, ולכן הברייתא אוסרת מצד חציצה בטבילה.

והרשב"א וריטב"א כתבו שיש שני מיני קטלא – אחד שעשוי להידוק צוארה כמבואר בברייתא, ויש עוד קטלא שהוא תכשיט שתולים עליו אבנים טובות. וזהו הקטלא שבמשנה. [ובאמת רש"י להלן נט, ב כתב שני פירושים בקטלא]. והשפת אמת ורבי אלעזר משה הורביץ כתבו שגם לפירוש רש"י אפשר לומר שהקטלא עצמו הוא בגד לנוי וה"חבק" שלו היא הרצועה שמהדקים אותו לצואר, והמשנה מדברת על הקטלא עצמה שאסור מצד תכשיט והברייתא מדברת על ה"חבקים" שאסורים מצד חציצה.

ומהרמב"ם בפירוש המשנה נראה שהוא מפרש קטלא שחונקת את עצמה בו והוא גם תכשיט "שעורכין בה גרגרי זהב", ובהלכות